

The study on the material in «Applied Linguistics» showed that educational disciplines may be submitted in accordance with the psychological portraits and types on D. Keirsey (D. Keirsey's temperaments) which are set not only different content, but also ways of learning activities. When learning a foreign language to different types will meet different goals and approaches to the construction of the content of educational material will correspond differently organized structure and syllabus.

The models of changing curriculum under acmeology paradigm are analyzed. Ways of improvement the curriculum using in psychological types are discussed.

Keywords: *pedagogical acmeology; acmeological approach; higher education; curriculum; D. Keirsey temperament.*

УДК 37. 062. 42

І. М. Литвин

ТВОРЧІСТЬ ЯК ОДНА ІЗ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФАСИЛІТАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

У статті подано теоретичний аналіз поняття творчості у працях вітчизняних, так і зарубіжних вчених. Розглянуто провідну роль творчості у діяльності соціального педагога. Проведено теоретичний синтез окремих описів умов розвитку та становлення творчості.

Ключові слова: *творчість, творчий фахівець, креативність, особистість, фасилітативна діяльність соціального педагога.*

Постановка проблеми. Динамічні перетворення, які відбуваються в соціокультурному, економічному житті нашої країни, посилюють потребу в діяльнісних, творчих фахівцях, здатних самостійно висувати та вирішувати різноманітні завдання в нестандартних умовах.

Могутнім творчим потенціалом для людини в сучасному світі, її підтримкою і захистом, засобом адаптації до змін мінливого світу може і повинна стати творча професійна діяльність, адже творчість – одне із найзагадковіших явищ у житті кожної людини і суспільства в цілому. Творчість не тільки забезпечує поступальний рух суспільства вперед, розвиток земної цивілізації. Творчість, що може є навіть важливіше, з погляду гуманності буття, маючи могутній психореабілітаційний ефект, охороняє людину-творця від стресів, відгороджує від повсякденності, дозволяє зануритися в себе, у свою творчість, черпати в ній сили й натхнення для життя і творчих звершень.

Діяльність соціального педагога вимагає від представників цієї професії не тільки високої професійної компетентності, визнання й дотримання цінностей професійної діяльності, прагнення до самовдосконалення, а й творчості в роботі, новаторського підходу до вирішення різноманітних соціально-педагогічних проблем.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми формування творчої особистості, професійної креативності фахівців різного профілю розглядаються у широкому міждисциплінарному контексті. Філософські витoki креативності досліджували такі вчені, як Г. Батищев, М. Бердяєв, Г. Гегель, М. Каган, І. Кант, Б. Кедров, П. Лезін, В. Соловйов, М. Гайдегер, В. Шинкарук, А. Шумилін, К. Юнг та ін. Синергетичний вимір креативності людини представлено в дослідженнях О. Князевої, А. Коблякова.

Значну увагу в сучасній психолого-педагогічній літературі приділено питанням підготовки творчої особистості майбутніх педагогів у вищих закладах освіти (Н. Гузій, В. Загвязинський, В. Кан-Калик, Н. Кічук, С. Сисоєва та ін.), активізації навчально-творчої діяльності студентів на засадах креативної педагогіки (Д. Чернилевський,

О. Морозов), розвитку їхньої креативності (Е. Базилевич, М. Назаренко та ін.), створення креативного освітнього середовища у ВНЗ (К. Кречетников).

Проблеми особистісного та професійного розвитку соціальних педагогів у процесі професійної діяльності були предметом дослідження таких науковців: С. Архипової, О. Безпалько, І. Богданової, В. Бочарової, Р. Вайноли, Ю. Галагузової, Н. Заверико, І. Зверєвої, А. Капської, Л. Мардахасва, Л. Міщик, В. Оржеховської, О. Москалюк, В. Поліщук, З. Фалинської, С. Харченка та ін.

Мета статті полягає у здійсненні аналізу проблеми творчості як педагогічної умови фасилітативної діяльності соціального педагога.

Виклад основного матеріалу дослідження. Професійна діяльність соціальних педагогів різноманітна за своїм змістом і метою. Це виховання, навчання, стимулювання, надання супровідної допомоги, розв'язання конфліктів, управління, оцінювання, впровадження інновацій у таких сферах діяльності, як виховання і освіта дітей та підлітків; участь у професійній підготовці молоді, підлітків та дорослих; освіта батьків та членів їх сімей; виховання у дитячих будинках та робота у позасімейних і позашкільних закладах; стимулювання і підтримка, соціалізація осіб усіх вікових категорій з відхиленнями у розвитку; вдосконалення і розвиток власне самої соціально-педагогічної діяльності та організація суспільно-політичного розвитку громадян в різних соціальних сферах [1].

На думку Г. Альтшуллера, [5] творчість – це діяльність, яка на основі реорганізації наявного досвіду і формування нових комбінацій знань породжує нове. Виявляється вона на двох рівнях. Для одного рівня творчості характерне використання наявних знань і розширення галузі їх застосування; на іншому – створюється абсолютно новий підхід, що змінює усталений погляд на об'єкт або галузь знань.

У своїх працях стосовно вивчення творчого потенціалу особистості В. Моляко виокремлює такі його складові: задатки, схильності, які проявляються в підвищеній чутливості, певній вибірковості, перевагах, а також у динамічності психічних процесів; допитливість, прагнення до створення нового, схильність до пошуку й вирішення проблем; схильність до систематичних порівнянь, зіставлень, вироблення еталонів для наступного відбору; прояв загального інтелекту – прогнозування, розуміння, швидкість оцінок і вибору шляхів розв'язання, адекватність дій; емоційна забарвленість окремих процесів, емоційне ставлення, вплив почуттів на суб'єктивне оцінювання, вибір, перевагу тощо; вміння комбінувати, знаходити аналоги, реконструювати; схильність до зміни варіантів, економічність у рішеннях, раціональне використання засобів, часу й т. ін.; порівняно більш швидке оволодіння вміннями, навичками, технічними прийомами праці, виробничою майстерністю; здатності до вироблення особистісних стратегій і тактик при вирішенні загальних і нових спеціальних проблем, завдань, пошук виходу зі складних, нестандартних, екстремальних ситуацій, домінування інтересів і мотивів; загальне й естетичне задоволення від процесу й продуктів діяльності; несвідоме, інтуїтивне розв'язання проблеми; багатоваріантність рішень [2].

Таким чином, свобода й творчість є провідними характеристиками фасилітативної взаємодії, тому що фасилітативні вміння – це не комунікація й не обмін інформацією, це взаємодія суб'єктів, яке породжує їхню спільність, нову цілісність «ми» сукупного суб'єкта. Це зв'язок, у якому одна особистість в іншій бачить принципово рівного собі, вільного у виборі цінностей і унікальної людини, з яким він прагне поділитися своїми цінностями. Це вільний акт співтворчості.

Ще одне із умінь соціального педагога-фасилітатора – це креативність (з латинської. creatio – створення) – творчі здібності індивіда, що характеризуються здатністю до продукування принципово нових ідей, які входять в структуру обдарованості в якості незалежного фактору. На думку Б. Торренса, креативність

включає в себе підвищену чутливість до визначення цих проблем, до дефіциту або протиріч знань, дій з визначення цих проблем, до пошуку їх рішень на основі висунення гіпотез, до перевірки і зміни гіпотез, до формулювання результату вирішення [1]. Отже, креативність – це творчі здібності індивіда, здатність породжувати незвичні ідеї, відхилитись від традиційних схем мислення, швидко вирішувати проблемні ситуації.

Різні автори визначають здатність до творчості по-різному, але загальним поняттям є те, що здатність до творчості ґрунтується на створенні чогось нового, оригінального. Критерієм творчості при цьому є не якість результату, а характеристики та процеси, котрі активізують творчу продуктивність – саме це і називається креативністю (Е. Фромм) [2, с. 194].

Спільним для всіх визначень є те, що креативність визначається як здатність до творчості. У нинішньому мінливому суспільстві необхідні креативні особистості. У зв'язку з цим виникає питання: чи можна навчити творчості, виховати креативну особистість, сформувати досвід творчої діяльності. Відповідь на нього може бути, швидше за все, негативним. Креативність не є деяка особлива характеристика пізнавальних процесів, являє собою одну з найглибших характеристик особистості. Особистість же не можна сформувати, її можна тільки виховати. Виховання, у свою чергу, не може бути нічим іншим, як створенням умов для самовиховання особистості. Але якщо пряме навчання творчості неможливо, про цілком можливе створення умов, що стимулюють чи гальмують творчу діяльність.

Для творчого самовираження особистість має оволодіти культурними нормами. Це, з одного боку, гарантує те, що творче самовираження здійснюватиметься в певних культурно заданих межах і не завдасть суспільству шкоди, не руйнуватиме його основ. З іншого боку, в творчому самовираженні використовуються в якості основи культурно вироблені засоби. Якщо завершення процесу особистісного розвитку характеризується засвоєнням культурно заданих зразків, то це веде до глухого кута – стереотипів, шаблону. Якщо ж таке засвоєння є лише етапом розвитку, після якого відбувається вільне і гнучке творче використання засобів для вираження власної індивідуальності, то воно відкриває широкі можливості для особистісного зростання.

Креативність створює сприятливі передумови для розвитку особистості в цілому, сприяє її саморозкриттю, самореалізації, самодостатності й толерантності. О. Яковлева [4] вивчає креативність як властивість особистості. Вона відзначає, що креативність – це не певний набір особистісних рис, а реалізація людиною власної індивідуальності [4].

О. Яковлева розуміє креативність як особистісну характеристику, але не як певний набір особистісних рис, а як реалізацію людиною власної індивідуальності. Кожна людина неповторна, унікальна, вона вносить у світ щось нове, таке, чого раніше не було. Тому прояв індивідуальності є творчим процесом. На думку дослідниці, характеристики креативності непередметні, тобто не передбачають наявності продукту (матеріального чи ідеального), процесуальні, бо креативність сприймається як процес прояву власної індивідуальності. О. Яковлева виокремлює такі процесуальні характеристики креативності: а) креативність розкривається в процесі суб'єкт-суб'єктної взаємодії б) креативність у певній формі завжди адресується іншій людині [4, с. 128].

Такі характеристики логічно ґрунтуються на уявленні про креативність як реалізацію власної індивідуальності. Людина проявляє свою індивідуальність в процесі міжособистісного спілкування (прямого чи опосередкованого), тому креативність певною мірою є репрезентацією своєї індивідуальності іншому.

С. Смирнов виділяє дві групи чинників, які перешкоджають розвитку креативності: ситуативні та особистісні. Ситуативні: ліміт часу; стан стресу,

підвищеної тривожності; бажання швидко знайти рішення; занадто сильна або дуже слабка мотивація; наявність фіксованої установки на конкретний спосіб вирішення; невпевненість у своїх силах, викликана попередніми невдачами, і страх; підвищена цензура. Особистісні: конформізм; невпевненість у собі; занадто сильна впевненість; емоційна пригніченість і стійке домінування негативних емоцій; уникнення ризикованої поведінки; домінування мотивації уникнення невдачі над мотивацією прагнення до успіху; висока тривожність, як особистісна риса; сильні механізми особистісної захисту та ряд інших чинників. Такі фактори необхідно враховувати при створенні умов, що сприяють розвитку креативності.

Сутність педагогічної творчості часто трактують як процес вирішення незліченної безлічі завдань в постійно мінливих обставин, а це значить, що педагогічна діяльність є творчою по своїй суті. Багато педагоги, психологи, вчені вважають, що викладання є мистецтво, а не ремесло. Цілком природно, що людина. Здійснює творчу діяльність, повинен бути особистістю творчою. Будь-яка творча діяльність завжди замикається на особистості, на індивідуально-творчих здібностях людини, яка її виконує. Тому, для того, щоб піднести педагогічне ремесло на рівень педагогічного мистецтва, насамперед, необхідно розвинути й розкрити творчий потенціал особистості педагога. Творчість, так само як і індивідуальність, не вкладається в межі стандартного, воно унікальне й неповторне, так як неповторна особистість кожної людини. Педагогічна творчість стане справжнім мистецтвом тільки в тому випадку, якщо воно розвинеться з глибини внутрішніх потреб та індивідуальних здібностей особистості соціального педагога.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, завдання орієнтовані на розвиток креативності як особистісну якість включають:

- завдання на розвиток інтелектуально-творчих здібностей. Таких як: пильність у пошуках проблем, цілісне сприйняття, критичність, гнучкість, оригінальність мислення, легкість генерування ідей;
- завдання, що дозволяють на основі самоаналізу та самооцінки виявити індивідуальний потенційний і реальний рівень сформованості творчих здібностей;
- завдання, що формують якості, притаманні творчій особистості;
- завдання, що формують спрямованість на творчу, педагогічну діяльність.

Усі завдання носять творчий характер і дають можливість максимально розкритися, виявити потенційні можливості, розвинений найбільш значущі для здійснення творчої діяльності індивідуальні якості; також завдання сприяють зняттю ряду психологічних бар'єрів.

Виходячи з вище викладеного творчість виступає як одна із головніших умов фасилітативної діяльності соціального педагога.

Список використаної літератури

1. Безпалько О. Поняття «Соціально-педагогічна діяльність» у тезаурусі соціальної педагогіки / О. Безпалько // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету. Серія Педагогічна. – 2003. – № 4. – С. – 45 – 50.
2. Боксгорн В. В. Деякі аспекти формування професійної креативності у майбутніх соціальний педагогів / В. В. Боксгорн // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського : зб. наук. пр. – О., 2008. – № 12. – С. 194 – 198.
3. Соколова А. В. Сутність педагогічної творчості у трактуванні вітчизняних та англійських учених / А. В. Соколова // Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського : зб. наук. пр. – О., 2006. – Вип. 11 – 12. – С. 149 – 154.
4. Уліщенко А. Розвиток креативних якостей педагога в системі підвищення кваліфікації / А. Уліщенко // Освіта і управління. – 2009. – № 1. – С. 126 – 131.

*Одержано редакцією 17.11.2014
Прийнято до публікації 27.11.2014*

Аннотация. И. М. Литвин. Творчество как одно из педагогических условий фасилитативной деятельности социального педагога. В статье представлен теоретический анализ понятия творчество в трудах отечественных, так и зарубежных ученых. Рассмотрены ведущую роль творчества в деятельности социального педагога. Проведен теоретический синтез отдельных описаний условий развития и становления творчества.

Ключевые слова: творчество, творческий специалист, личность, креативность, фасилитативна діяльність соціального педагога.

Summary. Inna Lytvyn. Creativity as one of the pedagogical conditions facilitation work of a social pedagogue. The article presents a theoretical analysis of the concept of creativity in the works of domestic and foreign scientists. Considered the leading role of creativity in the work of a social pedagogue. Defined by one of the social skills of a teacher-facilitator – creativity and favorable conditions for personal development. A theoretical synthesis of the individual descriptions of the conditions of development and creativity. The author argues that freedom and creativity are the leading characteristics facilitation work of a social pedagogue. It is a relationship in which one person in another sees as fundamentally equal, free in the choice of values and the unique person with whom he seeks to share his values. There are two groups of factors that hinder the development of creativity: situational and personal. Situational: the time limit; stress, increased anxiety; the desire to quickly find a solution; too strong or too weak motivation; the presence of a fixed installation on a specific solution; lack of self-reliance caused the previous failure, and fear; increased censorship. Personality: conformism; self-doubt; too strong confidence; emotional distress and sustainable dominance of negative emotions; avoidance of risky behavior; dominance motivation to avoid failure on motivation, desire to succeed; high anxiety as a personality trait; a strong mechanisms for personal protection and a number of other factors.

Keywords: creativity, creative specialist, creativity, personality, facilitation activities of a social pedagogue.

УДК 37. 015. 311-013. 41

Т. В. Лоза

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ НА ПРАКТИЦІ ФОРМ ТА МЕТОДІВ ПІДГОТОВКИ СТАРШИХ ПІДЛІТКІВ ДО САМОСТІЙНОГО ЖИТТЯ В УМОВАХ ДИТЯЧОГО БУДИНКУ СІМЕЙНОГО ТИПУ

Досвід виховання дітей-сиріт у сімейних умовах доводить актуальність соціально-педагогічної підтримки таких вихованців. Особливої уваги цей аспект заслуговує з досягненням такими вихованцями старшого підліткового віку коли постає питання їх готовності до самостійного життя. Тому у пропонованій статті ми здійснили викладення основних постулатів та особливостей впровадження на практиці форм та методів соціально-педагогічної підтримки старших підлітків в умовах дитячих будинків сімейного типу з метою підготовки таких вихованців до самостійного життя. Відповідні форми та методи підтримки були розроблені та апробовані нами у ході дослідно-експериментальної роботи.

Ключові слова: старший підліток, дитячий будинок сімейного типу, соціально-педагогічна підтримка, форми підтримки, методи підтримки.

Постановка проблеми. Аналіз сучасного досвіду виховання у сімейних умовах старших підлітків з числа дітей-сиріт доводить актуальність їх соціально-педагогічної підтримки з метою підготовки до самостійного життя, оскільки вихід неадаптованої дитини у соціум за умови наявності наслідків попередньої депривованості призводить до подальших негативних тенденцій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Так, результати дослідження Гарвардської медичної школи та Мічиганського університету щодо самопочуття дорослих осіб з числа сиріт, які до досягнення повноліття виховувались у сімейних